

85 metai su knyga ir žmogumi

Viktoro STANISLOVAIČIO nuotr.

Valda Daukniienė Joniškėlio bibliotekoje išdirbo 46 metus.

Praėjusį penktadienį Joniškėlio biblioteka buvo sausakimša – čia švęsta ypatinga sukaktis: 85 metai nuo įstaigos įkūrimo.

(Nukelta į 4 p.)

85 metai su knyga ir žmogumi

Viktoras STANISLOVAITIS

(Atkelta iš 1 p.)

Tą dieną po beveik dvejus metus trukusios rekonstrukcijos neatpažįstamai pasikeitusią biblioteką rinkosi garbūs svečiai, buvę ir esami kolegos, kraštiečiai bei ištikimiausi skaitytojai.

Šia proga iškilmingai atidarytas ir kunigo Virgilijaus Liuimos pašventintas knygų mainų namelis, apdovanoti geriausi skaitytojai, o bibliotekos darbuotojos Rima Namikienė ir Valda Dauknienė tiesiog paskendo gėlių, dovanų, sveikinimų ir prisiminimų jūroje.

„Dabar kitokie žmonės“

Jubiliejaus dieną jaudulį, kuris maišėsi su organizaciniais rūpesčiais, sunkiai tvardė jau 42 metus čia dirbanti R. Namikienė. Ji ir kolegė V. Dauknienė – duetas, be kurio kelios Joniškėlio miesto gyventojų kartos neįsivaizduoja savo bibliotekos.

Rima gimė ir augo Grūžių apylinkėse, vieniemyje prie Didmiškio. Ji – vidurinioji iš penkių seserų. Tėvai visas dukras išleido į mokslius: viena tapo medicinos sesele, kita – mokytoja, trečia vadovauja kultūros namams, jaunėlė dirba prekyboje. Tačiau vaikystėje jos visos buvo tiesiog penkios nerūpestingos mergaitės, klampojančios purvynais į mokyklą, lakstančios pievomis ir miškais.

Rima mokėsi puikiai – baigusi aštuonias klases, visus egzaminus išlaikė penketais. Raudonas diplomą atvėrė duris į bet kurią to meto mokyklą, tačiau mergina pasirinko siuvėjos specialybę Šiauliuose. Vis dėlto mokyklos direktorius, pastebėjęs jos charakterį, aktyvumą ir polinkį bendrauti, nukreipė ją ten, kur, jo manymu, turėjo būti Rimos vieta – į Rokiškio kultūros mokyklą.

Rima įstojo be konkurso ir baigė

Daugiau nei 40 metų dirbanti Rima Namikienė įsitikinusi, kad Joniškėlio biblioteka gyvuos dar ne vienerius metus.

mokslius aukščiausiais balais. Tai tapo lemtingu posūkiu į bibliotekinininkystę.

Baigusi mokslus, 1983 m. Rima gavo paskyrimą į Pasvalio rajoną. Pusmetį dirbo Meškalaukyje, o nuo 1984 m. vasario pradėjo dirbti Joniškėlio bibliotekoje. Miestelis, į kurį vaikystėje atvykdavo pas vyresniąją seserį, jai visada atrodė didelis, gražus ir šviesus – o svajonė gyventi Joniškėlyje netikėtai išsipildė. Labai greitai ji pajuto ir tai, kad biblioteka – jos vieta.

Per darbo dešimtmečius Rimai teko daug patirti: sovietinių bibliotekų tvarką, planų vykdymo absurdą, kompiuterinės eros pradžią, nuolat besikeičiančius reikalavimus ir techninius iššūkius. Tačiau niekas jos nesutrikdė. Ji nesiskundė, nesitrau-

kė, mokėsi, prisitaikė, augo ir viską darė su jai vienai būdinga šypsena ir tikėjimu žmonėmis.

Asmeniniame gyvenime Rima taip pat išgyveno sunkių etapų. Išsiskyrusi ji viena augino du sūnus. Kad išgyventų, teko išlaikyti ūkį, ravėti daržus, kirsti mišką, tempti rąstus, dirbti už du ir dar spėti laiku į darbą. Ji neprašė gailėsčio, neieškojo lengvesnio kelio – tiesiog ėjo pirmyn, nes žinojo: jeigu palūš ji, palūš ir tie, už kuriuos atsakinga.

Gal todėl Rima šiandien atrodo nepalaužiama. Jos vidinė ramybė nėra duotybė – tai išgyventa, iškentėta ir atkakliai užauginta savybė, kurią aplinkiniai mato kaip neišsenkantį optimizmą.

„Pamenu, kaip buvo šalta mūsų bibliotekoje. Taip šalta, kad norint rašyti šratinuką, tekdavo jį prieš tai palaikyti po pažastimi, kad sušiltų. Nuplaunam į antrame aukšte įsikūrusią biblioteką vedančius laiptus, o jie po kelių akimirkų pasidengia ledu... Taip dirbom gerus dešimt metų. Ir žmonės anuomet buvo kitokie – šaltesni. Darbas – mechaninis. Ateina, grąžina knygą, pasiima naują ir išeina. Viskas! Nežinau, gal anuomet buvau per jauna ir į mane žiūrėdavo nerimtai, bet esu tikra, kad dabar pasikeitė ne tik pasaulis, bet ir žmonės. Bent jau tie, kurie užsuka į biblioteką – jie šiltesni, nuoširdesni, labiau linkę bendrauti. Ir skaito daugiau negu anais laikais. Tuomet knygų gaudavome daug, o skaitytojų būdavo mažiau. Dabar – atvirkščiai. Pasikeitė ir bibliotekos misija. Dabar mes ir mokom, ir konsultuojam, ir padedam. Jei reikia – užsakome bilietus į traukinį, spektaklį, užregistruojame vizitą pas gydytoją ar į banką. Ar tiesiog padedam iš telefono „ištraukti“ ir parodyti anūko nuotrauką, kurią močiutei atsiuntė toli gyvenantys vaikai. „Tu man tarsi dukra“, – dažnai išgirstu darbe. Tokie žodžiai jaudina, įpareigoja ir geriau nei bet kokie tyrimai ar analizės parodo, kokia svarbi vyresnio amžiaus žmonėms yra biblioteka“, – tikina „Skrudze“ – Pasvalio rajono kultūros įstaigų darbuotojams teikiamu apdovanojimu – 2019 m. pagerbta R. Namikienė.

Bibliotekos kolektyvą sveikina Vilniuje įsikūrusio joniškėliečių klubo „Mažupė“ nariai Romasis Vaitiekūnas ir Violeta Veličkienė.

Labiausiai pasiilgs vaikų

Viena jautriausių jubiliejaus akimirkų – atsisveikinimas su ilgamete bibliotekininke V. Daukniene. Gimusi Zarasų krašte, augusi Rokiškio žemėse, Valda svajojo mokytis Panevėžio J. Švedo pedagoginėje muzikos mokykloje ir tapti vaikų darželio auklėtoja. Tačiau suabejojusi savo jėgomis, pasirinko Rokiškio kultūros mokyklą ir bibliotekinininkystę.

Pirmasis Joniškėlio bibliotekos darbuotojas Jonas Paškevičius.

Skaitymas ją lydėjo nuo mažų dienų, tad ši specialybė netruko tapti pirmuoju pasirinkimu. 1979 metais baigusi mokslus, Valda buvo paskirta dirbti į Joniškėlio biblioteką – vietą, kurioje praleido net 46 savo gyvenimo metus.

„Atėjau į šaltą, niūrią biblioteką, kurioje nieko nevykdavo. Dabar ji pasikeitė neatpažįstamai – ypač po šių metų remonto, kai ši vieta tapo jauki ir šilta. Pasikeičiau ir aš, – šypteli Valda. – Būdavo, keliuosi ketvirtą rytą ir skubu prie lango – ar prisnigo? Jau prieš penkias būdavau prie bibliotekos, kad iki šešių nukasčiau takus. Tada namo – kurenti krosnies, kad iki aštuntos, kai išeisiu į darbą, mamutei būtų šilta.“

Mamute ji švelniai vadina savo mamą Zofiją, gyvenančią kartu su dukra ir jau sulaukusia garbingo 101 metų amžiaus.

Valda prisimena, kad bibliotekininikus iš pradžių rengė tik išduoti leidiniams. Tačiau Lietuvai atgavus

nepriklausomybę, keitėsi ne tik žmonės, bet ir bibliotekos.

„Baisiausia buvo naujos technologijos. Atvežė kompiuterius, pamokė truputį ir paleido – mokyti kitų. O kad patys dar beveik nieko nemokėjome – niekam nebuvo įdomu (juokiasi). Dabar bibliotekinininkas ir mokytojas, ir konsultantas, ir psichologas, pas kurį žmonės ateina išsipasakoti vargų ar džiaugsmų“, – sako ji.

Dirbdama bibliotekoje, V. Dauknienė netikėtai įgyvendino ir jaunystės svajonę – dirbti su vaikais. Kelios kartos Joniškėlio ir aplinkinių kaimų vaikų ją pažįsta kaip Karlsoną, Pepę Ilgakojinę, Kakę Makę ir daugelio kitų personažų atlikėją įvairiuose spektakliuose.

„Esu iš prigimties tyli, lėta ir nedrąsi – žmonių prisibijantis kaimo vaikas. Joniškėlis mane „išniurkė“. Viskas prasidėjo nuo vaikų knygų šventės ir režisierės Vandos Petrauskienės, su kuria pastatėme ne vieną spektaklį“, – pasakoja Valda.

Dabar jos laukia naujas gyvenimo etapas. Jame – daugiau laiko sau, mamai ir taip mėgstamiems detektyvams.

Ar trūks įprasto darbo?

„Labiausiai pasiilgsiu vaikų. Tų mažiausiųjų – dar tik ropojančių ar nedrąsiai žengiančių pirmuosius žingsnelius. Jie patys nuoširdžiausi – ką pasakysi, viskuo patikėsi. Jei tik bus leidžiama, mielai grįšiu į biblioteką kaip savanorė: paskaičiuoti jiems knygų, pažaisiti ar pabūti Velykų Bobute“, – sako Valda.

Per metus perskaito daugiau nei 200 knygų

Jubiliejaus metu buvo apdovanoti geriausi skaitytojai: Nijolė Janulaitienė, Adelė Tinterienė, Petras Mosteika, Aldona Startienė, Aldona Urbonavičienė, Vincentas Lungys bei sesutės Vismantė ir Aistė Stašinskaitės.

Atskiros paminėjimo verta ilgametė Joniškėlio gydytoja pediatrė, dabar pensininkė Nijolė Janulaitienė, kuri per metus perskaito daugiau nei 200 knygų. Nedaug nuo jos atsilieka ir Narteikiuose gyvenanti Aldona Startienė.

Buvusi ilgametė Joniškėlio kultūros namų režisierė Vanda Petrauskienė daug prisidėjo prie įvairių bibliotekos iniciatyvų organizavimo.

(Atkelta iš 4 p.)

Pagerbti ir nuolatiniai, daugelį metų biblioteką remiantys bičiuliai: Valdas ir Dovilė Mulevičiai, Vitalija ir Algirdas Lungiai, Donatas ir Inga Diliai, Sigita Kvedarauskienė.

Šiltų žodžių sulaukė ir ištikima bibliotekos savanorė Aksana Lukošūnaitė, nuolat savo laiku ir darbu stiprinanti bibliotekos veiklą.

Ar tikrai tik 85 metai?

Kiekviena sukaktis turi pradinį atspirties tašką – simbolinę starto liniją, nuo kurios viskas prasideda. Tačiau, kaip žinome, visatoje niekas neatsiranda tuščioje vietoje. Tad ir simbolinė Joniškėlio bibliotekos įkūrimo data – 1940-ųjų pabaiga – iš tiesų tėra laikas, kai, greičiausiai, buvo pasirašytas koks nors „valdiškas popierius“, žymintis naujos įstaigos atsiradimo pradžią.

Ilgametė Joniškėlio bibliotekos darbuotoja R. Namikienė pirmaisiais darbo metais surinko įstaigos atsiradimo istoriją.

Rima simbolinę bibliotekos pradžią nukelia į XIX a. antrąją pusę, kai Joniškėlyje gyveno rašytoja, švietėja ir filantropė Gabrielė Petkevičaitė-Bitė. Baigusi Mintaujos (dabar – Jelgavos) mergaičių gimnaziją, ji aktyviai įsitraukė į švietėjišką veiklą: vien ko verta Bitės įsteigta moksleivių šelpimo draugija „Žiburėlis“, vėliau davusi Lietuvai ne vieną žymų žmogų.

Tuo metu, didžiausio carinio rusinimo metais, pas „gerąją panelę iš dvaro“ – taip vietiniai vadino Bitę – rinkdavosi Joniškėlio gyventojų dukros, negalėjusios lankyti valstybinių ar privačių mokyklų. Gabrielė tapo viena pirmųjų mūsų krašto daraktorių. Petkevičiai palaikė ryšius su knygnešiais, todėl mokymuose buvo naudojama lietuviška spauda – laikraščiai ir knygos. Visa tai formavo skaitančią, knygą ir spausdintą žodį gerbiančią visuomenę.

Vis dėlto bibliotekų istorija Joniškėlyje dar senesnė. Reikšmingu atskaitos tašku galima laikyti 1811 m. sausio 2 d., kai Vilniaus universitetas Joniškėlyje atidarė Karpių funduotą mokyklą su biblioteka. Joje atidarymo dieną buvo 308 knygos. Po 1831 m. sukilimo ryšiai su universitetu nutrūko, tačiau mokykla ir biblioteka veikė toliau. Literatūrologė ir kultūros istorikė Meilė Lukšienė yra pažymėjusi, kad būtent prie parapinių mokyklų veikusios bibliotekos

Kunigas Virgilijus Liuima pašventino jubiliejaus proga atidarytą knygų mainų namelį.

buvo labiausiai prieinamos visiems visuomenės sluoksniams.

Privalu paminėti ir Karpių biblioteką, kurioje buvo sukauptos net 1 329 knygos, kai kurios – XVI a. pradžios. Jas katalogavo ir į 33 temas suskirstė garsusis pirmųjų lietuviškų kalendorių autorius Laurynas Ivinskis, tuomet dirbęs mokytoju Joniškėlio parapijinėje mokykloje. Bibliotekos fonde buvo leidinių prancūzų, lenkų, lotynų, vokiečių, anglų, italų ir graikų kalbomis, taip pat periodika, leista tiek Lietuvoje, tiek užsienyje.

Nors formaliai biblioteka buvo privati, Eustachijus Karolis Karpis 1848 m. dovanojimo dokumente nurodė, kad ja gali naudotis ne tik Karpių šeimos nariai, bet ir visi, pateikę prašymą ir pasirašę už gautą knygą. Paveldėtojas buvo įpareigotas sudaryti katalogą, aprašą ir kontroliuoti apskaitą. Yra žinoma, kad Karpių biblioteka beveik šimtmetį naudojosi Joniškėlio mokyklos mokytojai, mokiniai, ligoninės personalas.

Dideles ir visuomenei prieinamas bibliotekas turėjo gydytojas Jonas Leonas Petkevičius, lietuviybę puoselėję kunigai Petras Rimkevičius ir Antanas Bortkevičius.

Kaizerinės okupacijos metais Joniškėlio valsčiuje taip pat rūpin-

tasi bibliotekų atsiradimu. Aktyvios visuomenininkės Julės Bičkūnaitės iniciatyva pavyko įsteigti lietuvių pradžios mokyklą. Buvo rengiami koncertai, vaidinimai, labdaros vakarai, kurių metu renkamos lėšos vadovėliams ir knygoms. Nors iš pradžių jos buvo skirtos tik mokiniams, namo parsineštas knygas skaitydavo visa šeima.

Ilgį permainų metai

Žinant beveik pusantro šimtmečio priešistorę, nesunku suvokti, kad 1940 m. gruodžio 25 d. įsteigta valstybinė viešoji Joniškėlio biblioteka buvo tik ilgos tradicijos tęsia. Tiesa, naujajai įstaigai iš pradžių buvo skirta labiau ne švietėjiška, o sovietinės propagandos misija.

Kadangi sovietinė valdžia įprastai steigė nauja griaudama sena, biblioteka buvo įkurta patalpose, kur dar prieš pusmetį gyveno žydai krautvininkai. Galima neabejoti, jog „pasaulinio proletariato“ atstovams jie jas perleido ne savo noru.

Pirmuoju Joniškėlio bibliotekos vedėju paskirtas Jonas Paškevičius. „1934 metais grįžau iš kariuomenės. Armijoje, perpūtus vėjui, buvau paralyžiuotas. Namų grįžau jau invalidas, todėl negalėjau sunkiai dirbti. 1940 m. rugsėjį iš Vilniaus

gautas įsakymas Joniškėlio valsčiuje įkurti biblioteką“, – rašoma R. Namikienės surinktuose J. Paškevičiaus prisiminimuose.

Vykdomojo komiteto pirmininko J. Komo iniciatyva pradėta formuoti knygų fondą: leidiniai surinkti iš Šiaulių ir Biržų bibliotekų, nemažai jų padovanojo vietos gyventojai. Biblioteka įsikūrė trijuose nedideliuose kambariuose. Knygų lentynos atgabentos traukiniu iš Vilniaus ir arkliu parvežtos iš geležinkelio stoties. Abonemente buvo išdėliota beveik du tūkstančiai kruopščiai atrinktų knygų. Geresnės pateko į lentynas, mažiau vertingos – į archyvą.

„Vaikai buvo aktyvūs skaitytojai, tačiau ne visos knygos jiems buvo suprantamos, todėl sakydavo, jog neįdomios. Kitame kambaryje įrengiau skaityklą – kartu skaitydavome ir aiškindavomės sunkesnius dalykus“, – prisimena Paškevičius.

Pradžioje dirbti buvo sunku, trūko patirties ir metodinių žinių. Situacija pagerėjo tik gavus bibliotekininkystės vadovėlį. Dideliais pagalbinkais tapo mokytojai Sabas, Sabienė, Krikščiūnaitė, Grigaliūnaitė, Zubaitė.

Prasidėjus karui biblioteką buvo liepta uždaryti. Siekdamas apsaugoti vertingesnius leidinius, vedėjas juos perkėlė į archyvą. Vėliau leista veiklą atnaujinti, fonduose pradėta kaupti vokiška literatūra.

1941 m. rugpjūčio 4 d. J. Paškevičius švietimo skyriui praneša: „Biblioteka dėl karo ir blogos valios žmonių nukentėjo nedaug: iš pini ginio žurnalo išplėšti penki lapai, iš turto knygos – vienas. Dalis katalogo sudraskyta, 12 knygų dingo. Reikia antspaudų, inventoriaus ir apie 700 rublių.“

1942 m. J. Paškevičius atleidžiamas. Jį pakeičia jauna bibliotekininkė Emilija Vaitiekūnaitė, kuri, kaip nurodoma ataskaitoje, „pareigas atlieka rimtai“.

Po karo sugrįžo sovietinė valdžia, bibliotekoms vėl iškelti ideologiniai uždaviniai: propaguoti marksizmo-leninizmo mokslą, partijos ir vyriausybės nutarimus. Tuo metu fonde buvo likusios 1 923 knygos. Dėl šaltų ir drėgnų patalpų jos pradėjo pelyti.

1945 m. biblioteka perkelta į iš bažnyčios nacionalizuotą špitolę. Joje tuo metu buvo registruota apie 170 suaugusiųjų ir apie 60 vaikų skaitytojų.

Nuo 1947 m. pradedami rengti literatūriniai vakarai, paskaitos, vaizdinė agitacija. 1949 m. fondas pasiekė apie 8 tūkst. knygų.

1953 m. atskirtas vaikų literatūros skyrius, jam paskirtas atskiras darbuotojas. Pirmoji šio skyriaus vedėja – Aldona Veronika Narsutytė, dirbusi iki 1962 m.

Bibliotekoje tuo metu buvo penki etatai: vedėja, kilnojamojo fondo vedėja, bibliotekininkė, vaikų skyriaus vedėja ir klubo skaityklos vedėja. 1957 m. vaikų skyriui skirtas papildomas etatas.

1958 m. bibliotekos vedėja pradėjo dirbti Irena Kalvaitytė-Jurevičienė – žymaus poeto Justino Marcinkevičiaus žmonos sesuo. Jos iniciatyva biblioteka itin suaktyvino veiklą, o Joniškėlyje lankėsi ir pats Justinas Marcinkevičius.

Nuo įkūrimo iki 1960 m. darbuotojų kaita buvo labai didelė – pasikeitė net trisdešimt žmonių.

1960-ųjų pradžioje bibliotekos veikla sparčiai plėtėsi. 1960 m. buvo 398 skaitytojai, jiems išduota 7 300 leidinių. Miestelyje gyvenant vos 2 400 gyventojų, biblioteka tapo svarbiu kultūros židiniu.

1950–1959 m., kai Joniškėlis buvo rajono centras, biblioteka metodiškai vadovavo aštuonioms zonos bibliotekoms. Net ir 1959 m. prijungus rajoną prie Pasvalio, ši funkcija kurį laiką išliko.

1961 m. pastatyti nauji kultūros namai su 400 vietų sale. Antrajame aukšte įsikūrė biblioteka – skaitykla, abonementas ir vaikų skyrius. Šiose patalpose biblioteka veikia iki šiol. 1963 m. jai suteiktas „Puikiai dirbančios bibliotekos“ vardas.

Irenai Kalvaitytei-Jurevičienei išvykus, 1968 m. vedėja tapo Janina Skuodytė-Kairienė. 1969 m. skaitytojų skaičius siekė 580.

Vaikų skyriaus rezultatai taip pat buvo puikūs: už darbą A. Narsutytė 1958 m. apdovanota garbės raštu. Vėliau skyriui vadovavo Irena Dundaitė, Regina Klybaitė, o nuo 1966 m. – Janina Skuodytė-Kairienė. Buvo siekiama, kad visi mokiniai skaitytų – rengti sąrašai ir stebimas aktyvumas.

1979 m. į biblioteką atėjo jauna specialistė Valda Budzilaitė-Dauknienė, o 1983 m. – Rima Žagrakalytė-Namikienė, dirbančios iki šiol.

Šiuolaikinė raida

Nuo XX a. 8-ojo dešimtmečio pabaigos iki šių dienų Joniškėlio miesto biblioteka nuosekliai plėtė paslaugas ir įsitvirtino kaip svarbus kultūrinis centras. Buvo pereita prie BBK klasifikacijos, diegiamos modernios informacinės technologijos: LIBIS sistema, interneto centras, kompiuterinio raštingumo mokymai. 2024 m. pradėjo veikti knygomasas.

Biblioteka aktyviai bendradarbiauja su kultūros namais, mokykla ir bendruomene: rengiami susitikimai su autoriais ir kraštiečiais, minimos kultūros sukaktys, organizuojami socialiniai projektai. Ji pelnė „Bendruomeniškiausios bibliotekos“ vardą.

Svarbi veiklos kryptis – darbas su vaikais: Atviros Lietuvos fondo projektai, edukacijos, kasmetinė „Didžioji pasakų gatvė“, įvairios skaitymo iniciatyvos, pelniusios reikšmingų įvertinimų.

Didžiausias pastarųjų metų pokytis – įgyvendintas bibliotekos remontas. Šiuolaikiškos, jaukios ir patogios erdvės liudija, kad biblioteka, tvirtai įsišaknijusi vietos bendruomenėje, drąsiai žengia į ateitį, tęsdama savo misiją – būti žinių, kultūros ir bendrystės namais.

Dainiaus VAREIKOS nuotr.

Renginyje dalyvavo gausus būrys garbių svečių, buvusių ir esamų kolegų, kraštiečių bei ištikimiausių skaitytojų.